

ISIDORA BJELICA

Tajna
TITOVOG
kreveta

■ Laguna ■

Copyright © Isidora Bjelica, 2004

Copyright © ovog izdanja 2013, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Tajna
TITOVOG
kreveta

Hotel *Pera palas*

Hotel *Pera palas* je delo francuskog arhitekta Aleksandra Valorija i njegova izgradnja je započela u maju 1892. godine. Hotel je otvoren u oktobru 1893. Njegovu izgradnju finansirala je *Compagnie Internationale des Wagons-Lits et des Grands Express Européens* za potrebe putnika koji su putovali iz Pariza za Istanbul.

1.

Ovo je priča o tajni Titovog kreveta u hotelu *Pera palas*... Raskošnog, glamuroznog hotela izgrađenog za putnike Orijent ekspresa, koji je s vremenom postao centar svetske špijunaže, ali i džet-seta...

Na Taksim, u najlepšem delu Carigrada, odakle se vidi Plava džamija, nadomak bučne i prodavnicama bogate Ulice Ištikal, sagrađen još u pretprošlom veku, ovaj hotel na brdašcu Pera prava je riznica tajni...

Poznavaoci i biografi kraljeva, političara i svetskog džet-seta tvrde da nikada na jednom mestu nije spavalo toliko slavni ljudi i da nigde, ali baš nigde na celom svetu nije zabeleženo toliko strasti, preljuba, izdajstava, zavera, izdaja, ali i početaka samih ljubavi... Stotinama godina pod raskošnim lusterima od murana, u krevetima od najtvrdog hrasta i u njegovim mermernim kupatilima dešavale su se neverovatne stvari o kojima se samo šaputalo...

U njegovim krevetima spavale su skoro sve najvažnije ličnosti prošlog veka. Od samog turskog predsednika

Ataturka, Džeki Kenedi, Hemingveja, Mate Hari, pa i skoro svi naši kraljevi Obrenovići, Karađorđevići, ali i maršal Tito sa ženom mu Jovankom... Izgledalo je da će tajna hotela *Pera palas* biti sačuvana zauvek, dok se nije desila jedna sasvim neobična stvar...

2.

...Kada nas je minibus doveo na Taksim, iz ogromnog autobusa izlazila je grupa engleskih bakica. Sve su bile frizirane i obučene kao Agata. Agata Kristi, naravno... To su takozvana tematska putovanja njenog fan-kluba iz Londona. Njih petnaestak obilazile su punktove gde je poznata spisateljica spavala, pisala, radila. *Pera palas* je bio neka vrsta hodočašća za njih... Tu je poznata spisateljica stanovala u neuglednoj sobi na četvrtom spratu, tu je našla inspiraciju za svoj roman *Ubistvo u Orijent ekspresu*, a tu je bila i spiritistička seansa kada su i medijum i prisutni propali kroz pod i kada je otkriven njen tajni dnevnik... dnevnik koji je toliko toga otkrio o Agati i njenoj pravoj ličnosti...

Bili smo umorni od kratkog, ali ne baš udobnog puta. U rano proleće za Carigrad je počeo da leti jedan sasvim mali avion. Moja prijateljica stjuardesa mi je objasnila da je on i zdraviji i sigurniji od onih velikih, ali meni je ipak bilo zlo... Previše se ljuljao, a pritom

je tako nepodnošljivo brujaao da sam dobila glavobolju. Od moje filmske ekipe išli su samo glumci. Ostatak nas je po dogovoru čekao u samom Carigradu.

Vratila sam se u Carigrad prvi put posle više od dvadeset godina. Bila sam tu još kao devojčica. Moje slike Istanbula, Konstantinopolja ili Carigrada, kako su sve kroz vekove nazivali ovaj prelepi grad, bile su krhke i sasvim drugačije od onog što me dočekalo. Bio je tako promenjen, veći, magičniji...

Priznajem, odabrala sam ovaj hotel za snimanje da bih ga otkrila... Još pre pet godina moj otac je tu organizovao dečju šahovsku olimpijadu i potpuno me zarazio pričama o *Pera palasu*. O njegovim tajnama, glamuru, duhovima, liftu u zlatu sa malim crvenim plišanim sedištem... Gledala sam njegove snimke i sanjala da se učlanim u klub poznatih duša koje su tu provele svoje carigradske dane... Nekad najluksuzniji hotel Carigrada danas je bio više muzej glamura... Na drugoj strani Istanbula porasli su novi hoteli sa pet zvezdica, sagrađeni od stakla i mermera, ali nikada više neće biti ništa tako čarobno kao što je bio *Pera palas*... Čim sam ga ugledala, srce je počelo da mi lupa jače. Još na prvi dodir i pogled on prosto izgleda kao nešto živo... Da budem precizna, osećala sam se kao da ulazim u nešto ili nekog, a ne u hotel. Nismo urgirali ni tražili posebnu sobu. Na vratima svake sobe i apartmana stoji zlatna pločica na kojoj piše ime slavne ličnosti koja je tu spavala, stanovala ili boravila... Želela sam da spavam u sobi nekog od naših kraljeva ili u Titovoj, ali prosto to niste mogli da tražite unapred. Osećala sam skoro sasvim laganu zavist prema mojim

prijateljima Jasmini Mihajlović i Miloradu Paviću, koji su prošle godine dobili baš Titovu sobu...

Pera palas je skoro uvek bio pun i osoblje je prosto odbijalo da razgovara o tome da li možete dobiti sobu u kojoj su boravili Džeki, princ od Bruneje, Greta Garbo ili bilo ko drugi. To je bio neki viši metafizički rulet. Dodeš, i šta ti daju...

Mršavi liftboj nas je pogledao ispod oka i otvorio vrata zlatnog, baroknog lifta. Bio je obučen kao i liftboj pre 150 godina. Naši koferi išli su za nama. Sela sam na malu plišanu crvenu stolicu i on me je zapanjeno pogledao. Valjda to niko godinama nije uradio... Unutrašnjost lifta je sva bila u ogledalima. Pogledah se i videh kako se moj veliki škotski slamnati šešir i bež komplet odlično uklapaju u ambijent. Liftboj je oklevao da li da nešto pita, a onda je odustao. Gledao je u zlatni ključ koji se njihao u ruci mog supruga. Odmerio je moju seksi glumicu V. a onda se okrenuo tako naglo kao da će nas zaboraviti već na sledećem spratu. Ipak, u njegovim očima, u tom zelenom pogledu bilo je nešto vrlo čudno... Teško objašnjivo. Moj glavni glumac N. to nije primećivao jer je bio zaklonjen velikim tamnim naočarima i apsolutno pospan... Naglo sam se okrenula i pogledala ga. Bilo je nešto sasvim zabrinjavajuće u tom mršavom liftboju, neka hladnoća i strah su izbijali iz njegovog držanja i pogleda...

– Nije moguće da se okrećeš za liftbojem? – pitao je moj suprug, kome ništa nije moglo da promakne.

– Da li si video? Tako je čudan... gleda tako uplašeno...

– Ah, moja supruga već smišlja roman – rekao je odmahnuvši rukom, a onda dodao: – Kako da ne bude uplašen, ovde samo dolaze frikovi koji jure duhove...

– Ah, pa vi ste u Titovoj sobi! – viknula je oduševljeno V.

– A mi u sobi Grete Garbo – povika moj glumac, koji tad prvi put otvori oči izistinski...

3.

Soba Josipa Broza Tita bila je mnogo skromnija od Ataturkove, a opet mnogo raskošnija od Agatine... što ćemo tek posle saznati. Nekada slobodan pogled ka Bosforu bio je unakažen izgradnjom ogromne zgrade koja je prosto prilepljena uz *Pera palas*. U prostranoj sobi bila su dva ogromna kreveta od punog drveta, prekrivena prelepim zelenim prekrivačima sa tamno-crvenim ljiljanima. Stilski sto i fotelje i veoma neobičan ogroman ormar sa rezbarijom i ogledalima... Kupatilo je zaista bilo posebno. I dalje je sve bilo onako kako je to izgledalo 1830, kada je hotel izgrađen i kada je to bilo čudo tehnike... Ogromna kada, prelepe plave pločice, bide i balkonče... Sredinom prošlog veka specijalno je restaurisana za predsednika Tita... Umesto prozora, tik desno od lavaboa bila su staklena vrata. Otvorila sam ih sa znatiželjom i zapanjena ugledala da je tu balkon koji vezuje Titovu sobu sa Hemingvejevom i da se mirno može išetati iz jedne u

drugu. Prekoračih veliko kućište klima-uređaja i zabih lice u stakleni prozor Hemingvejeve sobe... Ugledah nekog muškarca u kasnim tridesetim koji je nervozno šetkao levo-desno i pričao mobilnim... Sama zapanjena svojim voajerizmom, vratih se nazad u Titovo kupatilo i odlučih da posle napornog puta odmorim telo u njegovoj kadi... Jedino što je promenjeno u ovim, inače prezerviranim sobama, jeste da su ubačeni klima-uređaji i televizori. Sve ostalo je kao što je bilo pre sto godina...

Istorija hotela *Pera palas* burna je i nesaglediva kao što je istorija i samog Carigrada. Ta mešavina boja, mirisa, tajni, strasti i slave u vazduhu ostavlja ovde poseban utisak na posetioca. Neki razmažen biznismen ili slavna ličnost mogu biti zapanjeni stidljivom zapuštenošću kojom hotel odiše, ali tako je to sa uspomnama... A *Pera palas* je danas više uspomena na glamur, sećanje na slavu... Nekad najlepši, najveći, najraskošniji, on je danas kutija tajni i priča. Sam lobi podseća na scenografiju iz nekog filma po Agatinom romanu. Ogromne kineske vaze, stilski nameštaj, teške zavese, ornamenti od zlata i porcelanski servis u kome se još služe čaj i kafa.

Posle banjanja, kratkog i efikasnog u poprilično ruiniranoj kadi, legla sam na Titov krevet, koji se nalazi bliže prozorima i ušuškala se, a onda otkrih da strašno škripi... Prosto nepodnošljivo. Bio je toliko rasklimatan da se na njemu nije moglo spavati.

Pređoh na Jovankin dok je moj muž telefonirao našem agentu u Istanbulu da smo stigli i da pošalje termine za saradnike koje smo očekivali.

Moja glumica i glumac su ležali u sobi odlučni da tu noć ne izlaze. Pozvali su rum-servis i uživali. Moj suprug i ja odlučismo da prošetamo po Taksimu. Najviše sam volela taj dolazak u nepoznato, taj prvi izlazak na vazduh i tumaranje po gradu kome još ne znaš koordinate... Krenuli smo uzbrdo pored jednog velikog vidikovca na kojem su Turci sedeli i gledali u daljinu... Prođosmo pored nekoliko radnjica, banaka, a ja onda po čistoj intuiciji putnika-manijaka skrenuh u pasaž. Tu je bilo bezbroj malih radnji, kafea i jedna neobična prodavnica sa zatamnjenim staklima. Pridoh bliže i ugledah prekrasan izlog sa šeširima. Bilo je tu svakakvih šešira – plavih, ljubičastih, crnih pa i belih. Od trske i štofa. Izgledali su kao neka izložba ostavljenih šešira ledi Di... Ostadoh potpuno bez daha, grcajući u sopstvenom fetišizmu. Već sam u glavi prevrtala koliko bi mogli da koštaju i koji ću da kupim... Ali radnja je bila zatvorena, bez ikakvog obaveštenja kada bi mogla da se otvori. Potpuno izgublenu i raspomamljenu, muž me odvede nadole i odjednom se nađosmo u najuzbudljivijoj ulici u Carigradu... U čarobnom Ištikalu, gde se prepliću luksuzni restorani, banke, kafići i prodavnice... Posred ulice koja vijuga čas gore, čas dole, nalaze se šine kojima svaka dva sata prođe tramvaj, star a obojen i restaurisan, baš onakav kakav je izgledao kada su te šine postavljene... Bez daha smo gledali izloge, začine, knjige i prepune kafanice... Uvek kada dođemo u neki grad, mi tu nađemo svoju kafanu i restoran... Onu koja kao da je pravljena za nas, u kojoj se osećamo kao domaći... Nasred Ištikala, na dva sprata, sa prelepim staklenim izlozima, nalazi se

italijanski restoran u kome rade neverovatno zgodni konobari koji baš i liče na Italijane... Znam da zvuči glupo da je baš italijanski restoran bio naše carigradsko gnezdo, ali je tako. Bio je to najlepší restoran koji smo videli. Nije bio izvikan kao neki tipičan etno-turski restoran u kome je bilo deset puta više turista nego stolica, nije bio ni tako pust kao neka dva sumnjiva lokala sa konobarima mrkog pogleda... Bio je u drvetu i staklu, svetao i sa odličnim pogledom na ulicu.

Maj u Carigradu je bio topao i prijatan. Ličio je na leto. Vazduh na Taksimu je bio skoro sladak i redak. Veseli ljudi u majicama i kratkim pantalonama šetkali su se gore-dole bučni i srećni. Kao da smo otišli na drugu planetu...

Naručismo pržene račiće, carigradski specijalitet, i neko italijansko crno vino. Kroz otvorene ogromne staklene prozore vetar je nosio žamor i kikot Ištikala. Poželeh da sam došla ovde turistički da uživam, glumarim, šetam, kupujem... Nažalost, morala sam da radim... da snimam i to ni sami nismo znali kako će to sve ispasti... Da li će se srpska i turska ekipa uklopiti... Uvek nešto ometa idealni boravak. Bolest, rad, krađa, bar nemirna deca ili loše vreme i vetar. Uzgredno trovanje hranom ili lud komšija u hotelu. Buka ili smrad. Ako ne neka veća kataklizma i bomba, što se sve češće dešava... Srećnog boravka u inostranstvu nema, to će vam reći svaki iole pošteniji turista. Ali ljudi lažu o svojim putovanjima, kao što lažu o svojim ljubavima i zdravlju. Ljudi kriju koliko „ometača“, kako to kaže moja prijateljica Jasmina, kvari boravak jednom putniku...

Sedeli smo u tišini i gledali Ištikal kako prolazi pored nas...

– Da li znaš ko je u Hemingvejevoj sobi? – pitao je moj suprug.

– Neki muškarac, možda japi – odgovorila sam gutajući račića.

– Čudno – dodao je – u ovom hotelu retko odse-
daju japiji...

– Da, zaista, tu su babe, lovci na tajne i istoriju, još poneki dezorijentisani špijun u penziji i ljudi željni mistike i duhova...

– Ne bih da budem paranoičan, ali...

– Da, da, znam šta će japi u *Pera palasu*?

Paranoja je slatka pratilja svih naših života. Još otkako sam uhapšena u osamnaestoj, što je trajno oštetilo moje telo, a naročito bubrege, trpela sam sve vrste praćenja, špijuniranja pa i maltretiranja. Nekad je uzrok bio politika, nekad ideologija, a katkad posao pa i ljubav... Paranoja ne postoji, rekao je Alfred Hičkok, to je samo realan pogled na sumornu stvarnost... Nekada zbog knjiga u kojima sam objavljivala zabranjene tekstove i tajne dokumente, sada zbog filma koji je dizao buru strasti već mesecima u mojoj zemlji, jurili su me mnogi... Da li je moguće da su neki došli čak i do Carigrada pokušavajući da osujete snimanje filma *Draga Mašin u ormaru*?